

- © Traducerea și permisiunea pentru republicare au fost oferite de către Curtea Constituțională a Republicii Moldova în scopul includerii sale în baza de date HUDOC a Curții.
- © The present text and the authorisation to republish it were granted by the Constitutional Court of the Republic of Moldova for the purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.
- © La traduction et l'autorisation de republier ont été accordées sous l'autorité de la Cour Constitutionnelle de la République de Moldova à son inclusion dans la base de données HUDOC de la Cour.

Murtazaliyeva v. Rusia [MC] - [36658/05](#)

Hotărârea din 18.12.2018 [MC]

Articolul 6

Proceduri penale

Articolul 6-1

Proces echitabil

Articolul 6-3-d

Audierea martorilor

Imposibilitatea apărării de a audia martorii în cadrul procedurilor penale: *nicio încălcare*

În fapt – Reclamanta a fost judecată și condamnată la pedeapsa închisorii, în 2005, pentru pregătirea unui act terorist, pentru incitarea altor persoane la comiterea actelor de terorism și pentru transportul de explozibili. Aceasta s-a plâns că tribunalele naționale nu au permis examinarea efectivă a unei înregistrări video utilizate ca probă împotriva sa, precum și interogarea a doi „martori care au confirmat situația de fapt”. Condamnarea s-a bazat, între altele, pe existența explozibililor, care au fost identificați în geanta ei, în timpul unei percheziții la care au asistat doi martori; apărarea a acuzat poliția de plasarea explozibililor în geantă.

Printr-o hotărâre din 9 mai 2017, o Cameră a Curții a reținut, în special: în unanimitate, că nu a existat nicio încălcare a articolului 6 §§ 1 și 3 (b) cu privire la condițiile în care a fost examinată înregistrarea video; și, cu cinci voturi la două, că nu a existat nicio încălcare a articolului 6 §§ 1 și 3 (d) cu privire la refuzul de a-i cita la proces pe martorii menționați mai sus. Pe 18 septembrie 2017, cazul a fost trimis la Marea Cameră, la cererea reclamantei.

În drept – Articolul 6 §§ 1 și 3 (d), cu privire la refuzul de a-i audia pe cei doi martori care au confirmat situația de fapt: Dincolo de caracterizarea lor precisă în dreptul național, cei doi martori în discuție trebuiau considerați, în circumstanțele cazului, „martori ai apărării”, în scopurile articolului 6 § 3 (d).

(a) *Clarificarea principiilor generale* – Principiile aplicabile în cazul participării și al examinării martorilor apărării au fost stabilite în *Perna v. Italia* [MC], caz în care abordarea Curții a vizat în mod esențial două întrebări: (1) dacă reclamantul și-a fundamentat cererea de a chema un anumit martor, făcând trimitere la relevanța declarației acelei persoane pentru „stabilirea adevărului”; și (2) dacă refuzul tribunalelor naționale de a cita acel martor a subminat caracterul echitabil general al procedurilor?

Se pare totuși că în marea majoritate a cazurilor anterioare sau subsecvente hotărârii *Perna* Curtea a analizat în mod consistent modul în care tribunalele naționale au decis cu privire la asemenea cereri. Atenția și deferența Curții în această privință au fost conforme cu principiul stabilit potrivit căruia aceste tribunale se aflau într-o poziție mai bună pentru a evalua probele; doar circumstanțele

excepționale puteau determina Curtea să conchidă că eșecul de a audia o anumită persoană ca martor era incompatibil cu articolul 6.

Printre criteriile aplicabile, problema analizei tribunalelor naționale a pertinentei declarației unui martor solicitat și a motivelor suficiente oferite pentru decizia lor de a nu-l examina constituia un aspect independent și integral, care se prezenta ca o legătură logică între cele două elemente ale testului *Perna*, în care acesta opera ca un element substanțial implicit. În interesele clarității și coerenței practicii sale, Curtea a considerat dezirabil să explice acest element.

O asemenea evoluție era în rând cu jurisprudența recentă în baza articolului 6 din Convenție, care sublinia importanța decisivă a obligației tribunalelor naționale de a se angaja într-o analiză atentă a chestiunilor pertinente, în cazul în care apărarea avansează o cerere suficient de motivată (vezi, de exemplu, *Dvorski v. Croația* [MC], cu privire la interzicerea accesului unui avocat ales de către suspect în timpul interogării sale de către poliție, sau *Lagutin și alții v. Rusia*, în care reclamantul a susținut că a fost victima unei provocări din partea poliției).

Acolo unde a fost formulată o cerere de examinare a unui martor din partea acuzatului, în conformitate cu dreptul național, analiza Curții se bazează pe următoarele trei criterii:

(i) Dacă cererea de a examina un martor este motivată în mod suficient și este pertinentă pentru obiectul acuzației?

(ii) Dacă tribunalele naționale au analizat relevanța declarației și au oferit motive suficiente pentru decizia lor de a nu examina un martor în cadrul procesului?

(iii) Dacă decizia de a nu examina martorul subminează caracterul echitabil general al procedurilor?

Deși jurisprudența existentă oferea deja o bază solidă în aceste trei domenii, Curtea a considerat potrivit să ofere următoarele indicii.

(i) *Dacă cererea de a examina un martor a fost motivată în mod suficient și a fost pertinentă pentru obiectul acuzației?* – Dată fiind diversitatea de exprimări utilizate în hotărârea *Perna* sau ulterior – relevanța declarației unei persoane pentru „stabilirea adevărului” sau „posibilitatea sa de a influența soluția unui proces” sau „de a consolida în mod obiectiv poziția apărării” etc. –, ceea ce părea să le unească era relevanța declarației cerute pentru obiectul acuzației și posibilitatea de a influența soluția procedurilor.

În lumina evoluției jurisprudenței sale în baza articolului 6, Curtea a considerat necesar să clarifice acest criteriu, încadrând în câmpul său nu doar demersurile apărării de chemare a martorilor apti „să influențeze soluția unui proces”, dar și pe cea a altor martori despre care se putea considera, în mod rezonabil, că pot „consolida poziția apărării”.

Caracterul suficient și pertinent al anumitor motive pentru audierea unui martor – având în vedere obiectul acuzației – nu putea fi evaluat în abstract: această evaluare presupunea, în mod necesar, o analiză a circumstanțelor unui anumit caz, care includea: (1) prevederile aplicabile din dreptul național; (2) etapa și evoluția procedurilor; (3) liniile de motivare și strategiile urmărite de către părți, și conduita lor procedurală.

În mod evident, în anumite cazuri relevanța declarației unui martor al apărării putea fi atât de vădită, încât până și o motivare deficitară din partea apărării putea fi suficientă pentru a se răspunde la prima întrebare a testului *Perna*.

(ii) *Dacă tribunalele naționale au analizat relevanța declarației și au oferit motive suficiente pentru decizia lor de a nu examina un martor la proces?* – Orice evaluare a răspunsului tribunalelor la un demers de examinare a unui martor conținea în mod necesar o analiză a circumstanțelor unui caz concret. Raționamentul tribunalelor trebuia să fie unul proporțional – adică trebuia să fie adecvat în termenii întinderii și nivelului de detaliere cu motivele avansate de către apărare. De vreme ce Convenția nu pretindea participarea și examinarea fiecărui martor din partea acuzatului, tribunalelor nu li se putea cere să ofere un răspuns detaliat la fiecare demers al apărării; totuși, acestea trebuiau să-și motiveze în mod adecvat deciziile.

În general, relevanța unei declarații și caracterul suficient al motivelor avansate de către apărare în circumstanțele cazului vor determina întinderea și nivelul de detaliere a evaluării cerute de la tribunalele naționale: cu cât mai puternice și mai semnificative sunt argumentele avansate de către apărare, cu atât mai aprofundată trebuie să fie analiza tribunalelor naționale și cu atât mai convingătoare trebuie să fie motivarea lor atunci când acestea refuză cererea apărării de a examina un anumit martor.

(iii) *Dacă decizia de a nu examina martorul subminează caracterul echitabil general al procedurilor?* – Era indispensabil ca în fiecare caz să se examineze impactul pe care îl avea o decizie de refuz al examinării unui martor al apărării în proces, pentru caracterul echitabil general al procedurilor. Respectarea exigențelor unui proces echitabil trebuia examinată de la caz la caz, avându-se în vedere evoluția procedurilor ca întreg, și nu pe baza unei analize izolate a unui aspect particular sau al unui incident particular.

În opinia Curții, menținerea caracterului echitabil general ca etalon final al evaluării procedurilor asigură faptul că testul în trei etape menționat mai sus nu avea să devină excesiv de rigid sau mecanic în aplicarea sa. În timp ce concluziile în baza primilor doi pași ai acestui test ar demonstra, în general, dacă procedurile au fost unele echitabile, nu se putea exclude faptul că în anumite cazuri, probabil excepționale, considerentele legate de echitate ar putea garanta concluzia opusă.

(b) *Aplicarea principiilor elucidate în prezenta cauză* – În primul rând, data fiind maniera în care apărarea și-a susținut poziția, era nevoie de motive mai detaliate pentru demersul privind prezența martorilor. De vreme ce însăși reclamanta a susținut că explozibilii au fost plasați înainte de sosirea martorilor care au confirmat situația de fapt, declarația pe care ar fi dat-o aceștia părea abia relevantă în lumina obiectului acuzației. În al doilea rând, având în vedere pasivitatea generală a apărării în timpul interogatoriului efectuat de către ofițerii de poliție cu privire la evenimentele legate de presupusa plasare a explozibililor și absența vreunui argument juridic sau factual privind necesitatea examinării martorilor care au confirmat situația de fapt, raționamentul tribunalelor naționale referitor la refuzul de încuviințare a demersului a fost proporțional cu motivele avansate de către apărare. În fine, caracterul echitabil general al procedurilor nu a fost subminat prin acest refuz, de vreme ce condamnarea reclamantului s-a bazat pe un corp de probe considerabil, prezentat în mod corespunzător în cadrul unor proceduri în contradictoriu, unde avocații reclamantei au avut posibilitatea de a-i apăra versiunea cu privire la fapte.

Concluzie: nicio încălcare (cincisprezece voturi la două).

Curtea a mai reținut, în unanimitate, că nu a existat nicio încălcare a articolului 6 §§ 1 și 3 (b) cu privire la condițiile de admitere a înregistrării video ca probă împotriva reclamantei.

(Vezi *Perna v. Italia* [MC], [48898/99](#), 6 mai 2003; *Dvorski v. Croația* [MC], [25703/11](#), 20 octombrie 2015, [Nota informativă 189](#); și *Lagutin și alții v. Rusia*, [6228/09](#) et al., 24 aprilie 2014, [Nota informativă 173](#))